

Eiropas Savienībā stājas spēkā jauni vertikālo vienošanos noteikumi

Publicēts: 08.06.2022.

2022. gada 1. jūnijā stājas spēkā Eiropas Komisijas pieņemtā [Vertikālo nolīgumu grupu atbrīvojuma regula](#) (*Vertical Block Exemption Regulation* jeb VBER) un to skaidrojošās [vadlinijas jeb pamatnostādnes](#), kas nosaka, kādas uzņēmumu starpā slēgtas vertikālas vienošanās ir atbrīvojamas no konkurences tiesībās paredzētā vienošanās aizlieguma. Minētie dokumenti aizstāj līdzšinējo regulējumu, kas bija spēkā līdz 2022. gada 31. maijam.

Vienošanās ir vertikāla, ja to slēdz tirgus dalībnieki, kas darbojas atšķirīgā ražošanas vai izplatīšanas ķēdes līmenī, piemēram, vienošanās starp ražotāju un izplatītāju, starp ražotāju un vairumtirgotāju vai starp vairumtirgotāju un mazumtirgotāju. Lai arī Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 101. panta 1. punkts (analogi Konkurences likuma 11. panta pirmā daļa) nosaka, ka ir aizliegtas tādas vienošanās starp uzņēmumiem, kas var nepieļaut, ierobežot vai kropļot konkurenci, tas nenozīmē, ka visas konkurenci ierobežojošas vienošanās ir aizliegtas un par to slēgšanu nosakāma atbildība. Piemēram, par konkurenci ierobežojošu vertikālo vienošanos tiek piemērots naudas sods līdz 5% no uzņēmuma pēdējā finanšu gada neto apgrozījuma. Vienošanās var būt attaisnojama, ja tā rada pietiekamus efektivitātes ieguvumus, kas atsvēr konkurencei radīto kaitējumu. Savukārt VBER, kas izdota, pamatojoties uz LESD 101. panta 3. punktu, attiecībā uz noteikta veida vertikālām vienošanām ļauj prezumēt, ka to radītie efektivitātes ieguvumi atsvēr konkurencei noteiktos ierobežojumus, un atbrīvo šīs vienošanās no LESD 101. panta 1. punktā noteiktā aizlieguma.

Turklāt VBER attiecas uz tādām vienošanām, kas paredz pakalpojumu vai preču pirkšanu vai pārdošanu. Regulējums neattiecas uz vienošanām, kuru priekšmets ir veikt neatkarīgu izpēti vai novērtējumu, kā arī nomas un īres līgumiem. Lai pārbaudītu, vai minētām vienošanām ir konkurenci ierobežojošas sekas, veicams to individuāls novērtējums atbilstoši LESD 101. panta 1. punktam (analogi – Konkurences likuma 11. panta pirmajai daļai).

Vertikālās vienošanās, kas nav aizliegtas

Vertikālā vienošanās ir atbrīvojama no vienošanās aizlieguma, ja izpildās visi turpmāk minētie nosacījumi:

Neviena no vienošanās iesaistīto tirgus dalībnieku tirgus daļām konkrētajā tirgū nepārsniedz 30%.

Piemēram, ja ražotājs Vācijā darbojas portatīvo datoru pārdošanas tirgū un tā izplatītājs šos portatīvos datorus tirgo Latvijā, tad nedz ražotāja, nedz izplatītāja tirgus daļa konkrētajā portatīvo datoru pārdošanas tirgū (Vācijā vai Latvijā) nedrīkst pārsniegt 30%.

Konkrētā vienošanās nesatur stingros ierobežojumus (*hardcore restrictions*), kas paredzēti VBER 4. pantā.

Piemēram, vertikālā vienošanās nedrīkst tikt slēgta par preces tālākpārdošanas cenas fiksēšanu, ražotājam nosakot cenu, par kādu tā pircēji šo precī var pārdot tālāk.

Konkrētā vienošanās nesatur izslēgtos ierobežojumus (*excluded restrictions*), kas paredzēti VBER 5. pantā.

Piemēram, vienošanās nedrīkst paredzēt nekonkurēšanas saistības, kuru termiņš pārsniedz piecus gadus vai arī ir nenoteikts.

Būtiskākās izmaiņas regulējumā

Jaunā VBER izstrādes procesā tika konstatēts, ka, piemērojot līdzšinējo regulējumu uz atsevišķiem vertikālo vienošanos elementiem – duālo izplatīšanu, paritātes saistībām, aktīvās pārdošanas un tiešsaistes pārdošanas ierobežojumiem –, varēja kļūdaini secināt vienošanās ierobežojošo ietekmi vai efektivitātes ieguvumus. Minētais ir ne tikai novērsts ar jauno VBER, bet šis regulējums kontekstā ar jaunajām pamatnostādņēm ir padarīts arī skaidrāks, vienkāršāks, vieglāk pielietojams ikdienas darbā un visādi citādi atbilstošāks mūsdienu ekonomiskajai realitātei.

Duālā izplatīšana

Jaunais regulējums attiecībā uz situāciju, kad piegādātājs pārdod preces vai pakalpojumus ne tikai ar neatkarīgu izplatītāju starpniecību, bet arī tieši gala patērētājiem, tādējādi konkurējot ar šiem izplatītājiem (duālā izplatīšana), tagad paredz skaidrus noteikumus par to, kāda informācijas apmaiņa ir atļauta starp piegādātāju un neatkarīgajiem izplatītājiem. Papildus regulējumu skaidrojošās pamatnostādnes satur arī vairāku piemēru uzskaitījumu, kuri palīdz veidot izpratni par to, kāda informācijas apmaiņa ir pieļaujama un ar jauno VBER atbrīvojuma no individuālā novērtējuma. Turklāt duālā izplatīšana tagad var tikt attiecināta arī uz vairumtirgotājiem un importētājiem.

Paritātes saistības

Tāpat regulējums arī tagad konkrēti iekļauj un skaidro paritātes saistības jeb nosacījumus, kas ierobežo vienu vienošanās dalībnieku piedāvāt savas preces vai pakalpojumus otra vienošanās dalībnieka konkurentiem par labvēlīgiem nosacījumiem citos pārdošanas kanālos. Piemēram, līdz šim praksē vairākās dalībvalstīs analizēti platformas *Booking.com* noteiktie ierobežojumi viesnīcām vismaz pašu viesnīcu interneta vietnēs piedāvāt viesnīcu numuriņus lētāk, nekā vietnē *Booking.com*.

Jāatzīmē arī, ka tiek izdalīti divi paritātes saistību veidi – “šaurās” paritātes saistības, kas aizliedz pārdevējam piedāvāt labākus nosacījumus savā pārdošanas kanālā salīdzinājumā ar pārdošanas kanālu, uz kuru saistība attiecas, vai “plašās” paritātes saistības, kas aizliedz piedāvāt labākus nosacījumus jebkurā citā konkurējošā pārdošanas kanālā. Jaunais VBER nenodrošina atbrīvojumu “plašajām” mazumtirdzniecības paritātes saistībām. Jāatzīmē arī, ka paritātes saistības ierasti attiecas uz pirkšanu vai pārdošanu tiešsaistē un ar jauno VBER visi tiešsaistes starpniecības pakalpojuma sniedzēji arī tiek uzskatīti par piegādātājiem.

Aktīvās pārdošanas ierobežošana

Jaunais regulējums paredz arī plašākas aktīvās pārdošanas ierobežošanas iespējas, kas ir aizliegums izplatītājiem aktīvi vērsties pie konkrētiem klientiem, piemēram, aktīvi uzrunājot klientus ar e-pasta vai mērķorientētas tiešsaistes reklāmas palīdzību. Taču tas, vai aktīvās pārdošanas ierobežojums ir atbrīvojams saskaņā ar jauno VBER, ir jāvērtē kontekstā ar to, kādas izplatīšanas sistēmas ietvaros šāds ierobežojums ir paredzēts.

Ekskluzīvās izplatīšanas sistēmas ietvaros jaunais regulējums ievieš divas būtiskas izmaiņas. Pirmkārt, ar jauno VBER tiek ieviesta dalītā ekskluzivitāte, paredzot, ka noteiktu teritoriju vai klientu grupu ekskluzīvās izplatīšanas ietvaros var piešķirt ne vairāk kā pieciem ekskluzīvajiem izplatītājiem. Otrkārt, no jaunā VBER izriet arī aktīvo pārdošanas ierobežojumu tālāknodošanas iespēja, ar to saprotot, ražotāja iespēju saviem izplatītājiem uzlikt kā pienākumu saviem tiešajiem pircējiem aizliegt aktīvi pārdot precis vai pakalpojumus teritorijās, kas ir piešķirtas citiem ekskluzīvajiem izplatītājiem. Tomēr tiešie pircēji sev uzliktos aktīvās pārdošanas ierobežojumus nevar nodot vēl tālāk, t.i., saviem klientiem.

Tāpat regulējums arī paredz papildu aizsardzību selektīvās izplatīšanas sistēmas darbībai – sistēma, kuras ietvaros par konkrētas

preces izplatītāju var kļūt, izpildot ražotāja vai vairumtirgotāja noteiktus kritērijus (piemēram, izplatītājam jānodrošina noteikta lieluma telpas preču izplatīšanai, jābūt īpaši apmācītam u.c.). Piegādātāji var ierobežot tā izplatītājus un to klientus veikt pakalpojumu vai preču tālākpārdošanu neautorizētiem izplatītājiem, kas darbojas teritorijā, kur piegādātājs izveidojis tā pakalpojumu vai preču pārdošanai selektīvu izplatīšanas sistēmu. Šāds ierobežojums attieksies uz visiem piegādātāja izplatītājiem un to pircējiem neatkarīgi no tā, vai tie darbojas attiecīgajā teritorijā vai ārpus tās.

Tiešsaistes pārdošanas ierobežojumi

Tiešsaistes pārdošanas ierobežojumu kontekstā būtiski uzsvērt, ka VBER 4. panta e) punktā ietverts jauns stingrais ierobežojums. Proti, vienošanās, kas liedz pircējam efektīvi izmantot internetu, lai noteiktās teritorijās vai noteiktiem klientiem pārdotu vienošanās preces vai pakalpojumus, nekvalificējas jaunajā VBER paredzētajam atbrīvojumam. Ierobežojums pircējam efektīvi izmantot internetu var būt gan tiešs, piemēram, tiešsaistes reklāmas ierobežojumi, gan netiešs, piemēram, prasība līguma preces vai pakalpojumus pārdot tikai fiziskā telpā. Tomēr iepriekš minētais nenozīmē to, ka piegādātājam aizliegts izvirzīt konkrētas prasības attiecībā uz to, kādā veidā preces vai pakalpojumi tiešsaistē ir jāpārdod, ja vien tas neierobežo pircēja brīvību uzturēt savu tiešsaistes veikalu vai reklamēties tiešsaistē.

Jaunais regulējums preču pārdošanai tiešsaistē vairs neparedz īpašu aizsardzības režīmu salīdzinājumā ar fiziskām tirdzniecības vietām, kā tas bija noteikts līdzšinējā regulējumā. Tas nozīmē, ka atšķirīga vairumtirdzniecības cenas noteikšana par precēm, ko pircējs pārdod tiešsaistē, salīdzinājumā ar precēm, ko pārdod fiziskā tirdzniecības vietā (divējāda cenu noteikšana), kas līdz šim tika uzskatīta par stingro ierobežojumu, vairs par tādu netiek uzskatīta. Jaunais regulējums arī paredz to, ka selektīvās izplatīšanas sistēmas ietvaros kritēriji pilnvaroto izplatītāju atlasei pārdošanai tiešsaistē vai pārdošanai fiziskās tirdzniecības vietās var atšķirties. Līdz ar to, lai vertikālā vienošanās tiktu pakļauta atbrīvojumam no vienošanās aizlieguma, vairs nav nepieciešams ievērot līdzšinējā regulējumā nostiprināto ekvivalences principu, kas paredzēja, ka izplatītājs pārdošanai tiešsaistē un fiziskā tirdzniecības vietā selektīvās izplatīšanas sistēmas ietvaros ir jāizvēlas balstoties uz vienādiem kritērijiem.

Pārejas periods

Jaunais regulējums paredz viena gada pārejas periodu, lai uzņēmumi pārskatītu līdz šim noslēgtās vertikālās vienošanās un izvērtētu to atbilstību jaunajam VBER. Līdz ar to, ja tirgus dalībnieks līdz 2022. gada 31. maijam ir noslēdzis vertikālo vienošanos, kas atbilst līdzšinējam regulējumam, taču ir pretrunā ar jauno regulējumu, jaunais VBER attiecīgajai vienošanai netiks piemērots līdz 2023. gada 31. maijam, tādējādi dodot laiku tirgus dalībniekiem pielāgoties jaunajam regulējumam.

<https://www.kp.gov.lv/lv/jaunums/eiropas-savieniba-stajas-speka-jauni-vertikalo-vienosanos-noteikumi>